

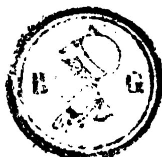

GEORGII AGRICOLAE
DE ANIMANTIBUS subterraneis Liber.

M. D. XLIX.

GEORGIVS

AGRICOLA GEORGIO Fabricio S.P.D.

QVanquam duos libros de ſtirpibus ſcripſit Ariſtoteles, tamen ijs Theophraſtum diſcipulū nō deterruit, quo minus ſuā de ijſdem ſtirpibus ſententiam multis libris explicaret. Nec ipſe Theophraſtus tanta ſcientia tātaq; copia ſtudium Dioſcoridis ardoremq; reſtinxit: ſed etiam is poſteritati ſeruiens quarundam arborum ac herbarum figuras & uires, longo atq; multo uſu perceptas, literis memorięq; mandauit. Male enim ſe habuiſſent ſtudia, ſi ætate inferiorib. ad ea quæ à maioribus erant inuenta, nihil addere licuiſſet, certe ſi Græci hanc legem iniquam quondam accepiſſent, nulla ars, nulla ſcientia, nulla diſciplina potuiſſet perfici. Quapropter etſi Ariſtoteles libros complures edidit, in quibus animantium naturas, partes, ortus ratione & uia eſt perſe-

cutus

cutus: tamē philosophiæ deditos auoca re nec uoluit, nec debuit, à studio tū perquirendi posteris'qȝ prodēdi naturas earum animantium, de quibus parum aut nihil scripsit: tum tractandi locos, quos in ijs libris nō satis expressit. Itaqȝ etiam apud Græcos Oppianus scripsit de pisci bus, de animantium natura Porphyrius & Aelianus: apud Latinos item de pisci bus Ouidius, de omnibus ferè animantibus Plinius. Quos scriptores ego secutus cum res subterraneas, quæ anima carent, exposuissem pluribus libris, ut rationem institutam, quoad fieri posset, absoluerem, animantes etiam descripsi subterraneas, nec eas modo quæ perpetuo ferè uersantur in terra, sed eas quoqȝ quæ certis anni temporibus in eadem so lent latêre. Quo sanè modo et bestiarum quarūdam formas Aristoteli & alijs uel incognitas, uel parum expressas, & illius locum de animantibus, quę hybernis se condunt mensibus, uolui latius explicare. Hunc librum si probauero tibi, qui Latinis & Græcis literis in primis erudi

eruditus, animantium naturas scrutaris, & iam multarum cognitionem cepisti, eũ facilius, ut spero, ceteris quiitẽ rerum occultarũ studio delectantur, probabo.

Vale Kempnicij, III Idus Aug.
Anno M.D.XLVIII

HI SVNT SCRIPTORES, QVORUM inuentis usus sum, & qui me ad hanc experientiam excitarunt.

Aelianus
Albertus
Alexãder Aphrodiensis
Ammonius
Aristoteles
Aristophanes
Athenæus

Charisius
Cicero
Columella
Corn. Tacitus

Dioscorides

Galenus

Homerus
Horatius

Iornandes

Lucanus

Martialis

Nicander

Oppianus
Ouidius

Plautus
Plinius
Psellus

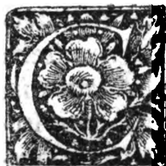
Seneca
Strabo

Theophrastus

Varro
Virgilius

Xenophon

GEORGII AGRICOLAE DE ANIMANTIBVS subterraneis Liber.

ORPVS subterraneum, ut res ipſa demonſtrat, in animatum diſtribuitur, & inanimatum. quod autem animi expers eſt, rurſus diuiditur in id quod ſua ſponte erumpit ex terra, & in id quod ex eadem effoditur. De altero inanimi genere dixi in quatuor libris de natura eorum quæ effluũt ex terra inſcriptis, de altero in decem de natura foſſilium: nunc de ſubterraneis animantibus dicam. Cum uerò genus animantium omne conſtet ex quatuor elementis, & corpus humidum ac ſiccum, id eſt aqua & terra, ad accipiendum apta ſint, neceſſe eſt ea ipſa duo elementa animantium materiam eſſe. Ex quo rurſus illud quadam naturæ neceſſitate conſequitur, ut omne animal & in aqua uel terra gignatur, & in eis commoretur atque uita fruatur. Nam beſtiæ uolucres,

etsi passim per aerem uolitant, tamen in terra, uel in stirpibus ex ea natis, uel in ędificijs super ipsam collocatis, construunt nidos, & eis aut terra aut aqua cibos suppeditat. Vt enim uerum sit quod perhibent, aues luteas, raras illas, et nõ adeò magnas, quarum pennas insignes, item luteas & splendentes, rex Turcarum in superiore capitis parte integumentis inuoluta gestat, in aere perpetuũ uitæ cursum tenere, fœminam ouis quæ parit, super marem locatis incubare & pullos excludere, neutram uiuam unquam pede terram attingere, quòd fistulam habeãt per corpus penetrantem, qua aerẽ transmittunt, tamen solo aere nec ali uidentur posse, nec augescere, sed his quibus uescuntur. Ac uerò etiam bestiolæ, quæ πυρίγονοι, propterea quòd in terreno isto igni gignuntur, à Græcis nominantur, terra & aqua non carent. gignuntur autem, ut Aristoteles scribit, in his Cypri fornacibus, in quibus lapis ærarius multos dies crematur: atq; magnis muscis paulo maiores sunt & subalatæ. In igni ambulant & saliunt, sed emoriũtur

quàm

quàm primū ab eo dimotæ fuerint. Animantium partim, tametsi latêre soleant, non subeunt terræ rimas, nec foramina, nec speluncas: quę in subterranearū numero non sunt. partim noctu, aut interdiu subterraneas succedūt cauernas, partim certo anni tempore; quarū utræque eo ipso diei uel anni tempore subterraneæ sunt, atq; dici possunt. partim ferè perpetuo occulte in terra latēt: quæ subterraneæ & semper sunt, & propriè dicuntur. Vt autem res expressior & illustrior fiat, paulo altius ordiar. Quoniam animātes ōes natura mutationes temporum sentiunt, pleræq; frigoris aut caloris uitandi causa uel regionē locúmue mutant: uel ingrediuntur in domicilia, aut arbores exesas & excauatas: uel subeunt terram. Earum autem quæ regionem mutant, aliæ semel egressæ nunquā reuertuntur, alię reuertuntur. nunquam redire solent rationis participes, hoc est homines. Etenim hi non modo frigoris aut caloris uitandi causa alibi sedē collocant, uerum etiam ex regionibus macris & nihil ferentibus migrant in opimas &

fertiles: uel cum tanta multitudo fuerit orta, quantam non satis cõmode alit regio, partim aliò ad habitandũ eunt. Quo sanè modo alia ora parsq́ terrarũ onus, quo premitur, in alia sæpe deponit. quibus de caussis Scãdia, peninsularum omnium maxima, olim magnã Gothorum copiam unà cum coniugibus & liberis effudit in Sarmatiam & Daciam. Cimbros uerò & Teutones ex ultimis Galliæ Belgicæ oris, in quas è Germania cõmigrarunt, maris inundationes exegerunt. Et eædem ac terræ motus atq; eruptiones ignium & aquarũ calidarum effusiones ex Aenaria colonos, quos Hiero tyrãnus Syracusanus eò miserat. Atq; his ferè de caussis gentes aut uictæ ab his quæ migrarunt, expelluntur & eijciunt ex proprijs sedib. ac possessionibus, uicissimq́; etiã ipsæ in alienas irruũt & eas occupant: aut subactæ & bello domitæ uictricibus seruiũt: aut tam uictæ quàm uictrices communi conditione libertatis eandem regionẽ obtinent. Simili modo animãtes rationis expertes, maxime uolucres, ex regionibus in quibus & na

tę ſunt & uiuere conſueuerũt, nunquam redituræ in exteras ſe conferunt: etſi rarius. Quo pacto ab hinc annos ſex locuſtæ, diræ herbarum, leguminum, ſegetũ, ſtirpium, quas uaſtant, peſtes, gregatim inuolarunt in Pannonias, in Daciam, in ueterem regionem Marcomannorum, Lygiorumq;: ut quondam etiã ſæpe ex Africa in alias Europæ oras. Quin ut interdum unicus homo in longinquas regiones abit, nec redit unquam, ita unum ſolum animal. quo modo annos abhinc propè uiginti in Norico captum eſt animal canis uillis ueſtitum: cuius, ut cephi Aethiopici, prioribus pedibus ſimilitudo erat cum humanis manibus: poſterioribus cum humanis pedibus. Et Alberti cognomento Magni temporibus in Slauorum ſyluis comprehenſę ſunt animantes duæ mas & fœmina, quarum pedes priores item erãt ſimiles manibus humanis: poſteriores pedibus humanis. eas uerò ipſe putauit eſſe in ſimiarum genere. Ac ibim Aegyptiam in Alpibus à Marco Egnatio Caluino præfecto uiſam Plinius memorię prodidit. Aquilam quoq;

Northusæ in Toringia, quum ibi consenuisset mortuam scimus. Hoc etiam anno, qui est octauus & uicesimus imperij Caroli quinti, lanius quidã Dincelspyhelensis aquilam profligatam occidit, et quasi donum senatui attulit. quæ aquila in eum in equo sedẽtem, pridie Epiphaniæ prope Rotelin oppidũ impetu tam uiolento inuolauit, ut non procul abesset à periculo uitæ. Eodem modo uerisimile est aliquos etiam pisces, cum semel reliquerunt mare, in fluuios, qui per longinquas regiones fluunt ingredi, & nunquam in idem redire. Hactenus de generibus animantium dixi, quæ in regionem è qua egressæ sunt nõ reuertuntur: nunc dicam de his quæ reuerti solẽt. quæ & eædẽ sunt, & eadem ferè de causa, caloris scilicet uel frigoris uitãdi, à regione, cuius incolæ sunt, semigrant: & quidem æstate in locis frigidis, hyeme in tepidis morantur. Etenim homines qui ualetudini dant operam, ut tueri se possint à calore, in æstiuis sunt: ut à frigore, in hybernis. qui mos in primis fuit Romanis. Atque etiam reges & domini multarum

tarum gentium æstate in alias terras abeunt, in alias hyeme. nam reges Persarũ olim hyberno tempore Babylone degebant, uerno Susis, æstiuo in Ecbatanis. Eodem modo bestiæ uolucres & aquatiles solum mutant & secedunt: quarum alię in his ipsis regionibus et locis, in quibus æuum agere consueuerunt, refrigerationem in ęstate, in hyeme teporem solent persequi: aliæ in longinquis & ultimis. Ac ferè uolant, natant, ęunt ad habitandum in locis, in quibus aer ita sit temperatus, ut cibos ferat uel suggerat, quorum nascendi facultatem eis adimit terra, quando frigore obriguit, uel calorẽ exaruit: aqua eos non suppeditat, quando conglaciauit. Aues enim quædã æstiuo tempore in syluis, hyemali ad horrea & tecta plerunq; commorantur: ut pica, cornix, lurida, quam ἴκτερον Græci, Latini uocãt galgulum. quędam cum æstate ęuũ agant in syluis, hyeme demigrant in finitimos locos apricos, montium recessus secutæ: sicuti uultures, milui, sturni, turdi, merulę, palumbes, upupę. aquatiles etiam uolucres temporibus hybernis

nis se conferũt ad lacus & fluuios, in austri partibus sitos, qui frigore nō congelant: aut ad aliquam fluminum partem, cui aqua nō conglaciat: ut ardeolæ, mergi, corui aquatici, onocrotali, fulicæ, anates immansuetæ, querquedulæ: quędam ab ultimis quasi terris discedunt in ultimas: ueluti grues. Etenim, quod Aristoteles tradit, ex Scythiæ campis proficiscũtur ad paludes Aegypto superiores, unde Nilus profluit. Abeunt etiam longius olores, ciconiæ, immãsueti anseres. Paucę uerò aues hyeme in syluis manẽt, ut tetraones, attagenes: minus multæ in agris, quarùm in numero sunt perdices. Item piscium alij, ut uitare possint solis calores, æstate de littore abeũt in altum: & contrà, ut consectari queant teporem hyeme ex alto, in quo se merserãt, emergunt, ac in littore uersantur: ueluti delphini: alij ex mari ingrediuntur in mare, ut thynni hyberno tempore ex Ponto in magnum mare: & contrà uerno ex magno mari in Pontum. Alij eodem tempore in fluuios, ut salmones, esoces, thynni, sturiones. Atque hæ animantes

tes

tes subterraneæ dici non possunt: ut nec ullæ aliæ quæ terræ cauernas non succedunt: etiam si frigoris uitãdi causa hyber nis mensibus, caloris æstiuis occultẽtur & lateãt. quales sunt in hominum genere qui multum frigidas aut calidas regiones habitant. nam qui illas hyberno tempore, qui has æstiuo in domibus latẽt, in quadrupedum genere erinacei: hyeme enim se cõdunt in cauas arbores, in quas autumno poma comportarunt. Similiter glires & mures Pontici, ac serpentes quidam se condunt in cauas arbores: sed hi ipsi maxima ex parte, ut postea dicã, saxorum cauernas succedunt. Quædam etiam blattæ & aselli rimis parietum & domorum latebris occultantur. Formicæ quoq; condũtur in aceruis, in quibus congerendis uere & æstate multum operæ & laboris consumpserunt. Apes item hyeme ingrediuntur in alueos: crabrones syluestres in cauernas & quosdã quasi nidulos arborum: uespæ in earundem domorúmue nidulos, quos æstate construxerũt. Similiter hyeme latent in cauis arboribus non paucæ uolucres, ut

cuculus

cuculus, picus, coruus, cuius caput rubra macula insigne, qui propterea πυῤῥοκόραξ à Græcis nominatur, upupę quędam. At hirundines tam domesticæ quam agrestes in loca uicina quæ sunt tepidiora secedunt: quæ si defuerint eis, se in angustis montium locis cōdunt, in quibus aliquando etiam sturni, palumbes, turtures, merulæ, turdi, alaudæ, upupæ latere consueuerunt. Siue autem in arboribus siue in montib. latuerint, ea de causa uerno tempore deplumes solent conspici. Satis multa, & fortassis plura quàm instituta ratio postulabat, dixi de his animantibus quæ caloris frigorisue uitandi causa non subeunt terræ neque rimas neque foramina, neque speluncas. Quanquam quę dicta sunt, ita apte natura cum his quę sequunt coherent, ut distracta uix possint satis cōmode explicari. Igitur animantium, quarū gratia potissimū hūc scribēdi laborem suscepi, tria sunt genera. Quædam enim uel noctu uel interdiu subeūt terræ cauernas, atque in eis delitescūt, dormiuntue: sed pleræque omnes etiam hyeme egrediuntur ad pastum capescēdum.

quædam

quędam certo anni tēpore ſubterraneas ſuccedunt cauernas, & in eis graui ſomno preſſæ aliquot menſes conſumunt. Quædam ferè perpetuò occultè in terra latent. primi generis non ſolum terrenæ ſunt, ſed etiam uolucres. uerum terrenas primò perſequar. Earum autē in numero habētur homines cauernas ſuccedentes, qui ex eo nominantur Troglodytæ. quorum alij eas cauernas ſubeunt caloris uitandi cauſa, ut qui in Africa habitant ad mare rubrum: alij frigoris, ut qui in Aſia poſt Caucaſum montē incolunt planiciem ſeptētriones uerſus ſitam: & ſylueſtres homines, qui in Scandiæ regione Scricfinnia noctu nautis infeſti ſunt: quos ij rogis ardentibus abigunt. In Armenia etiam maiori, ut Xenophō optimus author ſcribit, ſunt domus ſubterraneæ, quarum oſtium putei inſtar anguſtum eſt, inferior pars lata: aditus iumentis ſunt foſſiles, homines deſcendūt gradibus. Quin in Tenedo inſula piſcatores hodie rupium ſpeluncis pro domibus utūtur: ut quondam Sybilla Cumæa antro illo ad Auernum lacum tam muſi

uo opere insigni ꝙ uaticinationibus no
bili. Et Circe, mulier cantionibus clara,
habitauit ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι, ut Home-
rus canit. In Sedunis etiam in tractu Sit-
tensi ad Bremisam pagum ex rupe exci-
sa sine ullis tignis & trabibus ligneis for
matum est integrum cœnobium, hoc est
templum, cubicula, conclaue, culina, cel
la uinaria. Similiter in altis mōtibus con
spiciuntur arces subterraneæ: ut quæ in
Saxonia inter Blancheburgum & Hal-
berstadum est: quæ in Toringia inter Vi
mariam et Blanchenhainam prope Mel
lingum pagum: illius nomen est Reine-
steinum uetus, huius Pushardum: atque
ea distat à Vimaria quatuor milib. pas-
suum. utraq; ab habitatoribus nunc de-
serta est & uacua: utraq; habet in saxo in
cisa hypocausta, conclauia, scamna, sta-
bula, præsepia, ianuas, fenestras: Saxoni
ca uerò etiam templum, supra quod in-
colæ exstruxerunt speculam, quæ sola
subiecta fuit sub aspectū. Hoc templum
testudinis figura, & pila media rotunda
insigne est: cætera omnia sunt quadrata.
Ipse mons Saxonicus præceps est ex o-
mni

mni parte, præter eam qua aſcenditur. in cuius planicie excelſus collis clementer aſſurgit, qui qua parte planiciem ſpectat foſſa ſatis alta & lata circumdatur. ex huius collis ſaxo arenario, nonnihil rubro, exciſo formata eſt arx illa, cui multæ & magnæ feneſtræ. quin in pede ipſius mõtis cellę ſunt ſubterraneę cum equorum item ſtabulis. Vtraq; arx hoc ęnigma peperit uſitatum Saxonibus & Toringis,

Dic quibus in terris arx alto condita monte
Mille ubi per tectum poſſunt errare balantes.

Hoenſteini etiam, quæ arx eſt Miſenæ trans Albim, equorũ ſtabula in ſaxo inciſa ſunt. Et Preneſtinæ foſſæ ſubterraneæ literis celebrantur, in quarum una Caius Marius obſeſſus extinctusq́; occidit. Græcas quoq; mulieres, quæ meretricium quæſtum faciebant publice, in cellulis ſubterraneis habitaſſe ex comicorum ſcriptis apparet: à quibus χαμαιτυπεῖα nominantur. Et ganeũ ἀπὸ τῆ γᾶς, quòd eſſet in terra, dictum putat Terentij interpres. Tales etiam cellæ Romæ

fuerunt, & frequẽtiores quidem sub circo maximo, qua pertinet ad naumachiam, & in uico Suburano, & Summænia-no atq; Thusco. In maritimis quoq; Germaniæ quibusdã urbibus, sicut in Prussis Dantisci, & in Saxonibus Lubeci, bona uulgi pars sub terra habitat in testudinibus, super quas exstructæ sunt magnificæ domus, quæ à dominis incoluntur. Eodem modo cuniculus, uulpes, lutra, meles, & fortassis aliæ quædam bestiæ subeunt cauernas, sed egrediũtur ad pastum capescendum etiam hyberno tempore. Ac cuniculus quidem multos fodit specus, & in colles terrenos agit cuniculos: ex qua re nomen inuenit. Mane & uesperi egreditur, reliquo tempore ferè latet. Aliquos autẽ specus operit puluere, ne deprehendãtur. Sed eum uiuerra atque parui quidam canes, quibus est ad inuestigandum sagacitas narium, in specus & cuniculos immissi, aut liquor feruens in eosdem infusus, fugatum & exturbatum pellunt in retia, quibus capitur. Cuniculis autem non unus est color: uel enim in cinereo fuscus, uel lepori

ri nonnihil similis, uel maculosus: quo modo candidi nigris uel rutilis maculis stellantur. Vulpes uerò in primis ad fraudem callida, non tam ipsa fodit specus, quàm ab alijs animantibus effossos occupat. Et melem à specu prærepto, quia eius os stercoribus inquinat, fœtore abigit. Venatur lepores, cuniculos, mures, gallinas, aues, pisciculos. Dolose autem agit omnia. Etenim sæpe lepores & cuniculos, dum simulat se cum eis colludere uelle, capit incautos: muribus, ut feles, insidiari solet. gallinas noctu, clam ingressa in casas, prehendit & asportat. aues, dum insidiose se fingit mortuam, ad ipsam aduolantes, captas necat & deuorat. Cauda, quā huic animali magnam & uillis densam natura donauit, à ripis in flumen demissa, pisciculos in eam innatantes capit: & cum paululum de ripa se subduxerit, illam conquassans pisciculos captos excutit in terram ac deuorat. Retrorsum etiam gradiēdo ad nidulum uesparum accedit, quòd sibi ab earum aculeis metuat: ac cauda in nidulum immissa, uespas excipit. mox his ipsis refer-

tam extrahens proximo lapidi, uel arbo
ri, uel parieti, uel maceriæ illidit. omni-
busq; uespis isto modo oppressis & in-
terfectis nidulum uastat atque exinanit.
Eadem cauda canem, cum eam insecta-
tur, hac & illac per ipsius rictum ducta,
eludit. At erinaceum, quòd ob metum
se in globum concludat, ut se spinis undi
que possit defendere, permingit, & eum
suffocat. Etenim propter urinam in ipsi-
us os influentem spiritum ducendi nul-
lam habet potestatem. Ea uerò uulpis,
quæ canis mediocris magnitudo est. Co
lor autem sæpe rutilus, priori tamen par
te canescẽs: raro candidus, rarius niger.
Fiber etiam & lutra egrediuntur ex ripa
rum cauernis, in quibus latẽt, & se in flu
minibus mergunt, ac pisces capiunt qui
bus uescuntur. sed fructus quoq; & cor-
tices arborum comedunt. Lutra autem
à lutando appellatur. Frequenter enim
se lauat cum capiendi piscis causa se in
aquas, imò sæpe in earum profundum,
penitus immergit. Corpus ei latius &
longius fele, pedes breues, dentes acuti.
à fibro cauda, posterioribus pedibus, pi-
lis

his differt. Nam lutra caudam habet longam & reliquarum quadrupedum similem: fiber piscis. squamis enim obductã, admodum pinguẽ, latam ferè palmum, longam dodrantem. Is si iacet in gradibus, caudam et posteriores pedes demittit in flumen cum frigoribus cõglaciat: si natat, cauda mota quasi remigare solet. Lutræ autem pedes omnes caninis sunt similes: fibri priores caninis, posteriores anserinis. Etenim membranę quędam digitis sunt interiectæ. itaque hi ad natandũ, illi ad eundũ magis nati aptiq;. nam in aqua & in terra uiuit. Fibri uerò pilus est in cinereo cãdidus et inęqualis. ubiq; enim à breuib. duplo lõgiores existunt. sed lutræ fuscus nonnihil ad castaneæ colorem deflectit & breuis ac ęqualis est; utriq; uerò nitidus, & mollis. quare utriusq; pellibus concisis fimbrias uestium ex pellibus nobilibus confectarũ, solent exornare: quanquam lutræ pelles longè præstant fibri pellibus. Fiber autem in primis prouidus est & solers. etenim fruticibus & arbusculis dente, tanquam ferro, resectis ante riparum cauer

nas cõstruit paruas quasdam casas, & in iis duos trésue gradus, quasi quasdã cameras; ut cum aqua fluminis crescens inundauerit ripas, ascendere possit: cum decrescens, descendere. Atq; etiam cum arborem iam ferè secuit, quoties ictum facit, toties suspiciẽs considerat num sit casura. Timet enim ne, si eo ictu concidat, ab ea, priusquam recedere de loco possit, incautus opprimatur. Nec uerò minus est constans in proposito quàm solers. nam quam arborem ad ripas primo elegit secandam, eam non mutat, etiam si longo temporis spacio dissecare non possit. Hoc animal uenamur nõ modo propter caudam qua uescimur, & pellem qua uestimur, sed etiam propter testes, quibus ut medicamentis, utimur. Eos castorea medici nominant. Fibrum enim Græci uocant κάστορα. At meles exit è cauernis & uagat̃ in syluis non aliter atq; lupus, lupus ceruarius, lepus, aper, ceruus, tragelaphus, tarandus, alce, platyceros, caprea, ibex, rupicapra, dama, & aliæ plures. Verum hę animantes in syluis cubant; posteriores tamen in altissimis

tissimis montium saxis & rupibus. Meles aũt auide appetit mel, ex quo nomẽ hoc duxit. Magnitudine est uulpis aut canis mediocris, cuius quodãmodo speciem præ se fert, maxime caninus. Nam eius duo sunt genera. Vnum canis instar digitatum, quod caninum uocant: alterum ungulas, ut sues, habet bisulcas, quod idcirco suillum appellant. Omnibus autẽ melibus crura sunt breuia, dorsum latum, cutis spissa, cuius in metu sufflatæ distẽtu, utor Plinij uerbis, ictus hominum, & morsus canum arcent: quanquam, si quando cum ijsdem pugnant, ualde mordent. Duris uestiuntur uillis, qui sunt uel albi uel nigri, & dorsum quidem abundat nigris, reliquum corpus albis, excepto capite, quod alternis quibusdam quasi lineis nigris & candidis à suprema capitis parte ad rictum ductis decoratur. Crassi autem meles non sunt, pingues tamen: quæ eorum pinguitudo inuncta, uel cũ alijs infusa, renum dolores sedat. Ex huius animalis pelle collaria fiunt, quæ ex eo melia à Varrone nominantur. In ripis etiã fluminum

et lacuũ nidos fingũt halcyones. nec Ari stoteli latuit eas in fluuios ascẽdere, sed hyeme nõ occultanẽ. Auis est nõ multo maior passere. Cũ aũt marinæ halcyonis corpus totũ colorib. cæruleo, uiridi, subpurpureo, sed mistis insigne sit, adeo ut neq; collũ, nec alę aliquo ex eis careãt, et rostrũ habeat subuiride, longũ, tenue: fluuiatilis seu ripariæ pectus purpureũ est, collũ & dorsum in uiridi cæruleũ, alę fuscæ, rostrũ, ut etiã pedes, cinereũ. Vescit pisciculis & uermibus. Lagopus quoq; in altissimarũ Alpiũ specub. iuxta glaciẽ, quæ tota nunq̃ æstate solis calore calefacta, uel aliis etiã anni tẽporib. imbre dilapsa diffundit, nidos cõstruit & cubat. Ex pedibus, quos habet leporis instar uillis & quidẽ candidis, non plumis, uestitos, nomen traxit. Ei magnitudo columbæ. Color hyeme candidus, æstate in candido cinereus. Longe non uolat, sed Alpibus se tenet. Capta non uiuit, nedũ mansuescit. Caro huius auis sano palato est bona, ægroto salutaris. At aues, quibus oculi diurno spacio sunt hebetes, acres acutiq; nocturno, interdiu latere, noctu

ex

ex latebris euolare, & ad pastum solent accedere: quas idcirco nocturnas appellant. quales sunt uespertilio, bubo, ulula, noctua, nycticorax. Verum hæ non solum in tenebricosis mõtium & rupium cauernis latent, sed etiam in cauis arboribus, in ędificijs desertis, sub tectis domorum magnificarum & templorum & turrium, quæ raro homines succedunt. Vespertilio autem uenatur culices & muscas, exedit pernas, aliasq; carnes suillas de trabibus suspensas. Cæteræ aues nocturnæ prosequuntur mures, hirundines, aues, scarabeos, apes, uespas, crabrones. Sed bubo etiam capit lepusculos & cuniculos. Ea omnium nocturnarum auium maxima ex sono, imò uerò gemitu, quem edit, mihi uidetur nomen inuenisse. Caput habet magnum: corpus anseris magnitudine, breue tamen & quasi decurtatum ac colore uarium: rostrum curuum, ungues aduncos, oculos grandes. Huic non multum dissimilis est ulula, sed minor: quæ item ex ululanti uoce nomen hoc traxit.

Cum his duabus cognationem habet noctuæ

noctuæ, ſed differunt uoce. Nec enim ululant, uerum edunt ſonum, quem Ariſtophanes κικκαβαῦ nominauit. Earum quatuor ſunt genera. Vnum, cui pluma aurium modo eminet: quod maximum eſt, & aſio uocatur. Alterum eximij candoris in gutture & uentre, alioqui candidis et luteis maculis alternis diſtinctum. Tertium paruum, quo, ut etiam ſequenti, aucupes uenantur aues. Quartum minus illo: quod in rupibus ſaxiſq; uerſat. Hoc, ſicut & proximum, cinereis & candidis maculis uariat, item alternis.

Nycticorax autem, hoc eſt coruus nocturnus, niger eſt, ut alterius generis coruus, ſed eo plerunq; minor. At ueſpertilio, quæ ex ueſpere, quo euolat, nomen hoc duxit, muri nonnihil ſimilis eſt, quare ſcite ſcripſit Varro: factus ſum ueſpertilio, neq; in muribus planè, neq; in uolucribus ſum. Alas enim habet & uolat, quod ei non conuenit cum muribus: ſed animalia parit, nō oua, in qua re cum uolucrum natura non congruit, & fœtus uberibus admotos lacte nutrit, cum uolucres cibos conquirant undiq;, quos in

os pullorū inserant. Præterea sunt ei dentes, quibus carent uolucres. Caput autem simile habet muri uel cani: aures plerunq; duas, raro quatuor: dentes serratos: corpus obscure fuluis pilis uestitum, rostrum tamen nigrum, item aures & alas duas, quæ ut draconis & piscis uolantis, non ex plumis constant, sed ex membranis, & quidem nigris. In utraq; uerò ala habet digitum, cui est unguis. caudam latam, & sicut alas membranaceam, in qua duos pedes, quorum uterq; quinos habet digitos uncis unguibus armatos, quibus in parietibus & rimis cauernarum adhæresc it. Aut enim pendet, aut uolat, aut iacet. Quia uerò pedes non oriuntur ex corpore, sed ex cauda, ei esse traditur coxendix una. Vocem acutam ut mus nō emittit, uerùm ferè ut catellus latrat. Geminos autem, ut Plinius, uolitat amplexa infantes, secumq; deportat. Cauda & alis affixa dies aliquot uiuit. Quinetiam Troglodytæ, qui in Africa habitant interdiu, maxime uerò meridie latent in suis specubus.

De primi generis animantibus, quæ

noctu

noctu uel interdiu in terræ cauernis delitescunt dormiúntue satis. Abeo ad secundi generis animantes, quæ certo anni tempore, ut dixi, subterraneas cauernas succedũt, & in eis graui somno pressæ menses aliquot, quasi mortuæ sine cibo consumunt, ac usq; ad finẽ eũ latent, dum tepore ueris humo excitatæ reuiuiscunt, & reminiscũtur cibum, quem tanto tempore oblitæ erant sumere. Tametsi ex his de quibus iam dixi, aliquæ sunt etiam, ut omnis generis quædam bestiæ sunt, in harum numero, ut suo loco dicã. sed terrenas hic quoq; primò persequar.

Itaq; multæ quadrupedes hyemis aut æstatis tempore se in specus condunt. Etenim mures Alpini autumno subeũt cauernas, in quibus æstate cubare consueuerunt. Nam in eis ex fœno, stramentis, sarmentis exstruunt cubilia, in quibus totam hyemem usq; ad uer erinaceorum instar cõuoluti delitescunt & dormiunt. In una cauerna plerunq; septem, aut nouem, aut undecim, aut tredecim. Mira uerò eis machinatio & solertia cũ fœnũ ac reliqua iam congesserũt. Vnus enim

enim humi stratus erectis pedibus omnibus iacet in dorso, in quem, tanquam in plaustrum quoddam, cæteri ea quæ congesserunt, conijciūt, & sic onustum, cauda mordicus apprehensa, in specum trahunt, & quasi quodam modo inuehunt. ex quo euenit, ut per id temporis detrito dorso esse uideātur. Itaq; posteaquam cubilia in specu strauerint, ipsum aditum atq; os eius sarmētis & terra obstruunt & obturant, ut tuti à uentorum ui, ab imbribus, à frigore esse possint. Tam autem arcte et grauiter dormiunt, ut effossi & extracti non excitentur antequam in sole expositi uel ad ignem locati concaluerint. Hic mus cognomen ex Alpibus in quibus nascitur, traxit. color ei est aut fuscus, aut cinereus, aut rutilus: magnitudo ferè leporis: muris species ac figura, ex qua mus dicitur. Attamē mutilas habet aures & quasi decurtatas: priores dentes longos & acutos: caudā amplius duos palmos longā, pedes breues & uillis superius refertos: digitos pedum ursinis similes: ungues longos, quibus alte effodit terram: posterioribus pe-

dibus

dibus non secus ac ursus ire solet, ac interdum ingredi bipes. Si cibus huic animāti datur, eum in priores pedes sumit, ut glis: ut idem glis & simia erectus usq; eo in clunibus residet quoad ipsum comederit. Vescitur non modo fructibus, sed etiam pane, carne, piscibus, iure, pulmento: cupide uerò lacte, butyro, caseo. quæ cum mandit oris suctu sonitum sic uti porcellus edit. Multū dormitat cum uigilat, semper aliquid agit, stramina, fœnum, rallas, linteola cubili suo importās, quibus os ita complet, ut nihil amplius capere possit. reliquum pedibus accipit & trahit. Cum irritatus exarserit iracundia, acriter mordet. Si quādo inter se colludunt mures Alpini, ut catelli clamorē faciunt. Cum è cauerna montiuagi egrediūtur ad pastum, ex eis unus aliquis remanet iuxta illius aditum, quàm potest diligentissime & longissime prospiciens. Is cum uel hominem, uel armētum, uel feram uiderit, sine mora clamat. quo audito undiq; omnes ad cauernam concurrunt. Eorum autem uox fistulæ acutæ & lædētis aures similis est. qua & mu

tationem

tationem aeris significãt, & sibi quid aduersi accidere. Dorsum ualde pingue habent, quum cæteræ corporis partes sint macræ. quanquam hæc uere nec pinguitudo nec caro dici potest: sed, ut mamillarũ caro in bubus, inter eas est medium quiddam. Illud ipsum utile est puerperis, & his quæ ex utero laborant. quibus etiam earum prodest pinguitudo. Vigilias præterea tollit. Glires etiam hyeme nõ solum in cauis arboribus, de qua re suprà dixi, sed in terræ latẽt specubus. Glirem autem Aristoteles ἐλειὸν à uertendo nominat. Vertit enim & sursum uersus inflectit caudam. qua de causa alij Græci καμψίουρον uocarunt: aliqui uerò σκίουρον, quòd cauda sua uillis uestita & conferta, quasi flabello corpus soleat inumbrare: aliqui μυῶ σκίουρον, quòd præterea similitudinem quandam gerat speciemq́; muris. sicut etiam glis Fennicus, qui non cauda, non figura & liniamentis totius corporis, nõ magnitudine, nõ moribus, sed solo colore differt à nostrate glire. nam in cãdido cinereus est, cum glis nostras sit aut rutilus, aut niger. atta-

men in ea Sarmatiæ parte, quam hodie Poloniam uocamus, inuenitur cui rutilus color mistus cinereo. Vtriq; autem gliri, hoc est tam Fennico quàm nostrati, duo inferiores dẽtes sunt longi. uterq; cum graditur, demissam caudam trahit: quum uescitur, cibum in priores pedes, quibus ut mures utitur pro manibus, sumit: posterioribus & clunibus insistit. uescitur uerò faginis glandibus, castaneis, nucibus auellanis, pomis, & similibus fructibus. Vtriq; cum hyberno tempore latẽt, pro cibo somnus. atq; per id temporis pinguescunt. Quare recte de glire scripsit Martialis,

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Eius autem caro dulcis. Etsi uerò glires uiuunt in syluis, ut non immerito de eorum penuria in Fundanio uel de admirandis Varro his uerbis conqueratur, Glis nullus est in sylua mea: tamen ueteres gliraria habebant. Quæ qualia debeant esse, idem Varro libro tertio De re

rustica tradidit. Et hodie in quibusdam locis syluestribus incolę fodiunt tellurē, ut in eius cauernis glires inhabitare, & quando uelint eos capere, & in cibo uti possint. Apud Romanos uerò gliribus uiuaria in dolijs Fuluius Hirpinus instituit, ut Plinius scriptum reliquit.

Mus autem Ponticus, quem hodie uocant Hermelam, hyeme solum in cauis latet arboribus, ut suprà dixi. Est uerò totus niuis instar candidus, excepta cauda digitum longa. eius enim dimidia pars, & quidem superior, nigerrima. Huic animanti magnitudo gliris. Persequitur mures & aues quibus uescitur. Eius pelles in preciosarum numero habēt: ut etiam muris quem Lassicium uocāt. is in cinereo cādidus est, nec duobus digitis crassior. At mus Noricus, quē Citellum appellant, in terræ cauernis habitat. Ei corpus ut mustelæ domesticæ, longum & tenue: cauda admodum breuis: color pilis, ut cuniculorum quorundam pilis, cinereus, sed dilutior. Sicut talpa caret auribus, sed non caret foraminibus, quibus sonum ut auis recipit. Dentes habet

muris dentium similes. Ex huius etiam pellibus, quanquam non sunt preciosæ, uestes solent confici. Subit etiam terræ cauernas mus Pannonicus, cui color subuiridis, species mustelæ, magnitudo muris. Sorices quoq;, quibus sunt aures pilosæ, hybernis mensib. se condunt in terra excauata. Mus etiam syluestris non tam in arboribus latet, quas ut glis & mus Ponticus scādit, quàm in terra, in cuius cauernas congerit fructus: inprimis uerò nuces auellanas, & eas quidem optimas. Quare apud Germanos ex corilo nomen inuenit: nam ei nō pro cibo somnus, sed prouisum pabulū. magnitudine corporis nō differt à glire, uerum colore, qui ei fuscus: & cauda, quam non habet uillis confertam & plenam, sed ab eis nudam, ut cæteri mures.

Mus autem araneus ueluti reliqui mures domestici, non latet in terra, tametsi in ualle Ioachimica ex proximis domicilijs in cuniculos ingrediat̃, & in his uersetur. Alioqui hyberno etiā tempore in domibus nostris solēt uagari. qui ex eo, sicut mihi uidetur, est nominatus, quòd

muri

muri ſimilis ſit: nempe pilis ſubnigris, capite longiuſculo, cauda procera, tenui, nuda pilis: & quod ut araneus parietes ſcandat. Eum Græci uocant μυγάλην. Etenim ſpeciem, ut dixi, gerit muris, & mole corporis muſtelæ magnitudinem aſſequitur & exæquat. Eius morſus plerunque eſt peſtifer: ſed ipſe diuulſus aut diſſectus & uulneri impoſitus proprio ueneno medetur. At in terra latent aliquot muſtelarũ genera: nã plura ſunt. eſt enim muſtela domeſtica, quã Græci γαλῆν, Germani ex ſono quem edit, uiſelam nominant. Ea plerunque eſt in dorſo & lateribus rutila, raro ſubfulua: in gutture ſemper candida. quin nõnunquam tota candida reperitur, quanquam rarius. Corpus habet tenue, & in longius ductum: caudam breuẽ, primores dentes breues, non ſicuti mus, longos. Catulos nuper natos, quia ab hominibus & nonnullis alijs animantibus eis periculũ metuit, ſingulis diebus alio transfert. Perſequitur mures, depugnat cum ſerpentibus, ſed ut à ueneno tuta ſit prius edit rutam. Vbera uaccarũ mordet, quæ quàm

primũ in tumore fuerint, mustelina pelle perfricata sanant. hęc mustela si nostrę domi uiuit, etsi habet suas cauernas, non diu ac multũ se cõdit: si ruri, hyberno tẽpore in specub. latet. Secundũ mustelarũ genus Germani iltis nominãt ex Græco uocabulo ἴκτις, quo erudita illa gẽs appellat syluestrẽ mustelã. id uero habitat in riparũ cauernis, ubi lutræ & fibri more pisces captos comedit: & uersat in syluis, ubi prehendit aues: in domibus, ubi gallinas: quare Plinius eam esse domesticam dicit: quarum sanguinẽ exugit. sed ne clamare possint, earum capita primo mordicus aufert. Atque etiam earundem oua, quæ furari solet, ac multa in unum congerere, exorbet. Aliquanto maior est mustela domestica, minor ea syluestri, quę martes uocatur. pilos habet inæquales & non unius coloris. Etenim breues subfului sunt: longi, nigri. qui sic ex multis corporis partibus eminent, ut distinctæ nigris maculis esse uideant. attamen circa os est candida. cum grauiter exarserit, male olet. Quocirca nostri uilissimũ quodq; scortum, & maxime

ximè fœtidum, pellem ictidos solent nominare. Tertium mustelæ genus etiam syluestre, in saxorum rimis & cauernis cubat, quod à Martiale martes, à Germanis martarus nominatur. Martialis uersus hic est in libro decimo Epigram. ad Maternum,

Venator capta marte superbus adest.

Ei magnitudo felis, sed paulo lõgior est. crura uerò habet breuiora, itemq; breuiores ungues. Totum eius corpus pilis in fuluo subnigris uestitur, excepto gutture, quod candidum est. Hæc mustela, similiter atq; proxima, ingreditur domos & necat gallinas, earumq; sanguinẽ exugit, & oua exorbet. Quartum mustelę genus item syluestre, in arboribus uitã uiuit, quod etiam uocabulo martis appellatur. Ea mustela syluas insolenter & raro deserit: atque in hoc differt à proxima superiore mustela: & insuper quod guttur eius lutei sit coloris, & quod reliqui corporis pilus magis sit obscure fuluus. Huius duo genera quidam esse censent: unum quod in fageis syluis uersatur: alterum quod in abiegnis, atque id sanè

est aspectu pulchrius. Quintum mustelarum genus omniũ pulcherrimũ & nobilissimum est, quod Germani zobelam uocant: in syluis, ut martes de qua iã dixi, degit, ea paulo minor, tota tamẽ obscure fulua, præter guttur, quod habet cinereum. Mustelæ horũ trium generum bonitate cæteris omnibus eo magis præstant, quo plures pili candidi cum fuluis permisti fuerint. Zobelinæ autem pelles precij maioris sunt quàm panni auro texti. Etenim comperi optimas quadraginta numero, tot enim uno fasciculo colligari & unà uendi solent, plus quàm milibus nummûm aureorum uenisse. Omne autem mustelarum genus ira incitatũ graue quiddam olet, sed maxime id quod Germani iltis appellant, omnis preterea mustelæ stercus aliquantum redolet muscum. Noerza autẽ, quæ item in syluis uersatur, magnitudine est martis; pilos uero habet æquales, & breues, atq; colore ferè similes lutræ pilis: sed noerzæ pelles longè lutræ pellibus antecellunt, atq; hæ etiam prestant si pili candidi cum reliquis fuerint misti.

Reperi

Reperitur hoc animal in uastis & densis syluis quæ sunt inter Sueuum & Vistulam. Etsi uero mustelæ omnes nec hybernis latent mensibus, neq; subeũt terram, tamen earum formas expressi singulas, quod id, ut arbitror, rerum natura lium studiosis utile sit futurum. At uiuerra quæ cuniculos ex specubus exturbat, paulo maior est mustela domestica. Color ei in albo buxeus. Audax hoc animal & truculentũ, ac omni ferè animantium generi infensum atq; inimicum natura, sanguinem earum quas momorderit ebibit, carnem non fermè comedit. Istius generis est etiam hamester, quem quidam Cricetũ nominant. Etenim existit iracundus & mordax adeo ut si eum eques incaute persequatur, soleat prosilire, & os equi appetere: & si prehenderit, mordicus tenere. In terrę cauernis habitat, non aliter atq; cuniculus, sed angustis: & idcirco pellis, qua parte utrinque coxam tegit, à pilis est nuda. Maior paulo q̃ domestica mustela existit. pedes habet admodum breues. Pilis in dorso color est ferè leporis: in uentre niger, in la-

teribus, rutilus. Sed utrunque latus maculis albis, tribus numero distinguitur. Suprema capitis pars, ut etiam ceruix, eundem, quem dorsum, habet colorem. tempora rutila sunt, guttur est cãdidum: caudæ quæ palmum longa est, similiter leporis color. Pili autem sic inhærent cuti, ut ex ea difficulter euelli possint. Ac cutis quidem facilius à carne auellitur quàm pili ex cute radicitus extrahantur. Atque ob hãc causam & uarietatem pelles eius sunt preciosæ. Multa frumenti grana in specũ congerit, & utrinque dentibus mandit. Quare nostri hominem uoracem huius animãtis nomine appellãt. Ager Turingię eorũ animaliũ plenus ob copiã et bonitatẽ frumenti. Viuerrę minor est uormela, & magis uaria. Etenim præter uentrẽ, qui itẽ niger est, totũ corpus albis, subluteis, rutilis, obscure fuluis maculis decorat. Cauda etiã, quæ longa sesquipalmũ, habet pilos cinereos cũ cãdidis permistos, sed extrema parte nigros.

Hactenus dixi de murium & mustelarum ac cognatorum animalium generibus, quorum maxima pars succedit ea

uer

uernas subterraneas: nunc de histrice di cam, qui item in specus secedit, sed æsti uis mensibus. idq; facit contra morem cæterarum animantiũ. Eum Græci quidã ἀκανθόχοιρον uocant, quòd & similitudinem gerat speciemq; porci bimestris, & spinis erinacei instar hirsutus sit: attamẽ caput habet leporino similius: aures humanis, pedes ursinis. Iuba ei est superiori parte erecta & priori caua, tubercula cutis, quæ ex utraq; oris parte sunt, setas longas & nigras continent ex eis natas, quin reliquæ etiam setæ sunt nigræ. Primæ spinæ à medio oriuntur dorso & à lateribus, sed lõgissimę à superiore eorum parte. Quæ singulæ partim nigræ, partim candidæ sunt: longæ duos uel tres uel quatuor palmos. quas, si quando libitum fuerit, ut pauo caudam erigit. Ingressurus in caueã demittit. irritatus iracundia cum cutem intendit, missiles in in ora urgentium canum infigit, aut tãto impetu iaculat ut in ligno figat. Dentes ut lepus quatuor habet longos, duos superiori parte, & duos inferiori. Noctu uigilat, interdiu dormit. Vescit pane com

minuto

minuto, pomis, piris, rapis, pastinacis. bibit aquam, sed cupide uinum dilutum. Hoc animal gignit India et Africa, unde ad nos nuper allatum est. Vrsi præter ea se hyemis tẽpore in specuũ latebras, quas locus ipsis suppeditat, coniiciunt. quòd si nullas suppeditet, eas priorib. pedibus pro manib. usi, faciũt ex ramis & fruticibus cõgestis et ita constructis ut non recipiant imbres. in quæ latibula supini irrepunt. Timent enim de suis uestigijs, quòd in solo impressa eos uenatoribus prodant. Mares autem quadraginta dies, fœminæ quatuor menses se occultant latebris: quo tempore candidam informemq; carnem & pariunt & lambentes sensim in propriam formãt figuram. quod nõ ignorauit Ouidius qui canit:

Nec catulus partu, quem reddidit ursa recenti,
Sed male uiua caro est. lambendo mater in artus
Fingit, & in formam, quantam capit ipsa, reducit.

Abditi primum iacent & arctius dormiunt ad dies quatuordecim, multũq; tam

grau

graui somno fiunt pingues. deinde resi-dent & priores pedes sugẽtes uitam du-cunt. Ex latibulis uerò rursus prodeunt uere: mares ualde pingues, fœminę non item, quod pepererint eo tẽpore. aluũ astri-ctã soluunt aro herba deuorata. Etsi ue-rò ursi sunt auidissimi cædis, tamen ursæ in homines si prostrauerint se, & os ad terram uerterint, ac aerem spiritu nõ du-xerint, nullam adhibẽt sæuitiam: sed eos tantummodo odorantes, tanquam mor-tuos, quos odisse existimant, relinquũt. ursi autem hominibus nostris noti sunt: multos enim regiones frigidæ gignũt, & quidem fuscos aut nigros. quorum duo sunt genera, magni & parui. hi facilius ar-bores scandunt, & in tantam magnitudi-nem, in quantam illi, nunquam crescũt. Vtrique comedunt carnes, mel, fructus ar-borum, herbas. Mysia uerò albos ursos gignit, qui pisces, ut lutra & fiber, capi-unt. Latet etiã in terra hybernis men-sibus lacerta: quanquam fuerunt qui ne-garent eam semestrem uitam excedere. reliquis autem anni temporibus plerũque in rubetis & spinetis solet uersari. ei qua-

dru

drupedi lingua bifida et pilosa: pedes humiles: uerno tēpore uiridis color, æstiuo nonnihil pallidus. Latet lacerta Chalcidica, ex æreí coloris lineis, quib. tergũ eius distinguit, nominata. Eadē seps uocat, q̄ uulnus, si quē momorderit, putrescat, & sanie male olēte soleat manare. à lacerta uiridi nō corporis figura differt, sed colore tantũ. Latet lacerta aquatilis, cuius uita est in aqua & in terra, sed crebrius in aqua. Gignit in lacunis opacis, quę in pingui solo sunt, & in quibusdam mœniorũ fossis. Parua est, & hāc præter ea habet ab alijs lacertis in colore dissimilitudinē, quòd ipsa uel cinerea sit, uel in cinereo fusca. Testudinis aut salamādræ instar tardius ingredit. Irritata si exarserit elata, & quodam modo inflata, rectis pedibus insistit & terribilis oris hiatu acriter oculis intuetur eum à quo fuerit lacessita: manatq; sensim lacteo & uiroso sudore usq; dum tota fiat candida. Imposita sali caudam mouet ac effugere conatur. nam eum quia ualde mordet, nō potest ferre, statimq; moritur: cum alioqui uerberata diu uiuat. Latet chamæ-
leon

leon, in India & Africa natus: cuius, ut Aristoteles scribit, corpus in lacertæ figuram est formatum. Eius uerò, ut piscium, & latera deorsum ducta & directa cum uentre iungũtur, & spina lateribus imminet. Facies simillima simiæ, quam Cebum uocant. Cauda prælonga, quæ in tenue desinit, & lori modo permultis implicatur orbibus. Quum steterit altius quàm lacerta abscedit à terra. Crura nõ aliter ac lacerta inflectit. singuli eius pedes diuisi sunt in binas partes. quæ talem inter se habẽt situm, qualem pollex ad reliquam manus partem ei oppositã. Quin etiam hæ ipsæ partes singulæ paululum in digitos quosdam diuisæ sunt: priorum quidem pedum interiores tripartito, exteriores bipartito: posteriorũ uerò interiores bipartito, exteriores tripartito. Digiti præterea unguiculos habent similes unguibus animantium, quibus sunt adunci. Totum corpus crocodili instar asperum. Oculi in recessu cauo positi prægrandes, rotundi, obducti cute simili reliqui corporis cuti. in quorum medio exigua relicta est regio, qua uidet

det: eam nunquam cute operit. Oculum uersat in orbem, & aspectum quoquouersus refert, atque ita quod uult cernit. Mutat colorem inflatus: cum aliàs niger à crocodili colore non multum differat: & ut lacerta, pallidus sit. nigris tamen, ut pardus, maculis est uarius. Fit autem mutatio coloris totius corporis: Nam & oculorum & caudæ color nõ aliter ac reliqui corporis mutatur. motus eius, ut testudinis, admodum tardus est. Pallescit cum moritur, & uita defuncto idem color insidet. Gulam & asperam arteriam eodem situ cõtinet quo lacerta. Carnem nusquam habet nisi in capite & maxillis, cætera membra carent ea. Exiguæ uerò carũculæ sunt maxillis & caudæ, qua parte corpori est agnata. Sanguinẽ tantummodo habet in corde, in oculis, in loco cordis superiore, & in uenis hinc ductis: atq; in his quidem perpaucum. Cerebrum paululum supra oculos positum, & cum eis continẽs est. Cute autem oculorũ exteriore detracta complectit̃ quiddam quod uelut annulus æneus tenuis pellucet. Membranæ multæ ac robustæ

bustæ & quæ multo præstant his quæ cę teris sunt, distribuuntur in totũ eius corpus. Totus dissectus diu spirat, quòd exiguus admodum motus adhuc in ipsius insit corde. Cum omnes corporis partes contrahit, tum uel maxime costas. Lienẽ qui conspici possit, nusquam continet. Aura uerò perhibetur alitunde Ouidius non modo dulcis, sed etiã doctus poeta:

Id quoq; quod uentis animal nutritur & aura
Protinus assimilat tetigit quoscunq; colores.

Stellio etiam latet. figura similis est lacertæ, natura chamæleonti. nam rore tãtum uiuit, & præterea araneis & melle. Eum Nicander ἀσκάλαβον, Aristoteles ἀσκαλαβώτην nominat. Etenim illius tergum guttis stellarũ instar lucentibus pictum: ex qua re etiam apud Latinos nomẽ inuenit. atq; hoc differt à lacerta. Idem γαλιώτης à Græcis uocat. Vt anguis exuit uere membranam hybernam tanquam senectutẽ: eamq; nisi præripiatur deuorat. Quem momorderit stellio stupor opprimit. In Gręcia est uenenatus & pesti-

fer, in Sicilia innocens. Aduersatur scorpionibus. uitam agit in sepulchris, in cameris, in locis ostiorum & fenestrarum.

Latet præterea hybernis mensibus salamandra. Etenim hoc anno in Februario Snebergi maxima uis salamandrarũ ex uicinis locis collecta agglomerataq́ in ultima cuniculi cuiusdam, quondam in Molebergum montem acti, tunc uerò instaurati, parte fuit reperta. Et proximo anno in Nouembri salamandra uiua ex fonte finitimę syluę per fistulas in hoc oppidum influxit. Pluuiæ autem & subsequens serenitas salamandras excitant ex uenis, fibris cõmissurisq́ saxorũ. hãc quadrupedem, cui item lacertæ figura, Germani, quia propter crura breuia tarde graditur, Græco nomine μόλγην appellant. Caput ei magnum, uenter lutei coloris, ut etiã ima caudę pars: reliquum corpus totum alternis maculis nigris & luteis quasi stellatum distinguitur. Propter frigus ignem, non aliter ac glacies, extinguit: quo modo etiam oua serpentium in ignem camini cõiecta flammam solent extinguere, attamen tam ipsa oua

quàm

quàm salamandra comburunt. Salamandra autem irritata saniem euomit lacteã. huic animali nec masculinum nec fœmininum genus falso putant esse. Testudo etiam terrestris totam hyemẽ in terra latet, atq; graui somno pressa tempus sine ullo cibo traducit. Scarabei deniq; rutili, & grylli, qui potissimũ noctu strident, aridam fodiunt terrã, ut in eius cauernis cubent æstate: grylli domestici etiam hyeme. Nam scarabei ante autumnum, imò prius intereunt q̃ tota æstas effluxerit: grylli agrestes ante hyemem, ut etiam aranei nigri, qui similiter habitant in terræ rimis. At scolopendra in truncis arborum, aut in lignis supra terram locatis, aut in palis terræ infixis, unde nomen inuenit, cum putrescunt & gignitur & uiuit. quibus amotis aut cõmotis egreditur: aliàs plerunq; solet latere. Pennis caret, sed plurimos habet pedes: quocirca eam ex Latinis alij multipedã, alij centipedã, alij millepedam uocarũt. si quãdo repit, partem corporis mediam tanquam arcum intẽdit. si bacillo aliáue re tangitur, se contrahit. Color ei æneus,

corpus tenue, nec ualde latũ, longũ uerò tres digitos, aut summũ quatuor. Iam in uolucrib. quę se cõdũt, hirũdines ripariæ sunt. Etẽm plures numero inter se nexæ hybernis mẽsib. latẽt in ripis fluminũ, lacuũ, paludũ, & in littorib. ac scopulis maris. unde accidit ut piscatores interdũ ita inter se iunctas ex aquis extrahãt. Dictę autem sunt ripariæ, quòd soleãt ripas excauare, & in eis nidos construere ac latêre. has Græci & ἄποδας uocãt, nõ quòd sine pedibus sint, sed eorum careant usu: & κυψέλους, quòd oua pariãt & excubẽt in cistellis longis, ex luto fictis: quibus aditus sit angustus, ut omni anni tempore belluas & homines uitare, hyeme à frigoribus tutæ esse possint. Hoc differunt ab hirundinibus tam agrestib. quã domesticis, quòd tibias habeant hirsutas. Hæ, inquit Plinius, sunt quæ toto mari cernuntur, nec unquam tam longo naues, tamq; cõtinuo cursu recedunt à terra, ut non circumuolitent eas apodes. Cætera genera residunt & insistunt, his quies nisi in nido nulla: aut pendent, aut iacent.

Hyeme etiam in cauernis montium, etsi

etsi non in his solis, latẽt uespertiliones, bubones, ululæ, noctuæ, hirũdines, sturni, palumbes, turtures, merulæ, turdi, alaudæ, upupæ: de qua re suprà dixi.

Iam ex aquatilium quæ latent genere quædam hyeme, quędam æstate condũt se uel in cœno, uel in arena: & ita quidẽ se in ijs condunt, ut reliquum corpus totum tegatur, os sit liberũ. Hybernis mensibus hi pisces condunt se, primadię, hippurus, coracinus, murena, orphus, conger, turdus, merula, perca, thynnus, raia & omne genus cartilagineum, cochleæ. Aestiuis uerò mensibus condit se glaucus, asellus, aurata. Tricenis diebus circa canis ortum purpura, buccinum, pectẽ, delphinus. Iam in numero animantiũ quarũm uita est in terra pariter & in humore latet hyeme lacerta aquatilis, de qua suprà dixi. Crocodilus quoq; specũ eiusdẽ hyemis uitãdæ causa succedit, & in eo quatuor latet menses. Frigus adeò moleste patitur, ut etiam cum nõ solet latere, interdiu in terra uersetur, in aqua noctu. Viuus in Europam raro nũc affertur; sed mortuũ sæpe pharmacopo-

læ in officinis suis de trabe suspendunt. Plinius eius figuram & naturã diligẽter est persecutus. quadrupes malũ, inquit, & terra pariter ac flumine infestũ. Vnũ hoc animal terrestre linguæ usu caret: unũ superiore mobili maxilla imprimit morsum, aliàs terribile pectinatim stipãte se dentium serie. Magnitudine excedit plerunq; duodeuiginti cubita. Parit oua quanta anseres, eaq; extra eũ locum semper incubat prædiuinatione quadã, ad quem summo auctu eo anno egressurus est Nilus. Nec aliud animal ex minori origine in maiorem crescit magnitudinem. Et unguibus hic armatus est, & cõtra omnes ictus cute inuicta. Hunc saturum cibo pisciũ & semper esculento ore in littore somno datum, parua auis, quæ trochilos ibi uocat̃, rex auium in Italia, inuitat ad hiandum pabuli sui gratia, os primo eius adsultim repurgãs, mox dentes & intus fauces quoq;, ad hãc scabendi dulcedinem quàm maxime hiantes. in qua uoluptate somno pressum conspicatus ichneumon, per easdem fauces, ut telum aliquod, immissus erodit aluum.

In

In eo maior erat pestis, quàm ut uno esset eius hoste natura contẽta. Itaq; & delphini immeantes Nilo, quorum dorso, tanquam ad hunc usum, cultellata inest pinna, abigentes eos præda, ac uelut in suo tantum amne regnãtes, alioquin impares uiribus ipsi, astu interimũt. in uentre mollis est tenuisq; cutis crocodilo, ideo se ut territi immergũt delphini, subeuntesq; aluum illa secant spina. Quin et gens hominum est huic belluæ aduersa in ipso Nilo, Tentyritæ ab insula in qua habitat appellata. Mensura eorũ parua, sed præsentia animi in hoc tantũ usu mira. Terribilis hæc contra fugaces bellua est, fugax contra insequentes. sed aduersum ire soli hi audent. quinetiam flumini innatant, dorsoq; equitantium modo impositi, hiantibus resupino capite ad morsum, addita in os claua, dextra ac læua tenentes extrema eius utrinq;, ut frenis in terrã agunt captiuos. Ac uoce etiã sola territos cogũt euomere recẽtia corpora ad sepulturã. itaq; ei uni insulæ crocodili non adnatant, olfactuq; eius generis hominum, ut Psyllorũ serpentes, fu-
 gantur

gantur. hebetes oculos hoc animal dicitur habere in aqua, extra acerrimi uisus. Quidam hoc unum quamdiu uiuat crescere arbitrãtur, uiuit aũt lõgo tempore.

Latent etiam hybernis mẽsibus in terra ranæ omnes, exceptis tẽporarijs istis minimis, quæ pallent in cœno, & reptãt in uijs & littoribus. Hæ enim quia nõ ex semine, quod effundunt mas & fœmina cum complexu uenereo iunguntur, sed ex puluere æstiuis imbribus madefacto oriri uidẽtur, diu in uita esse nõ possunt. Itaq; cõditur uiridis illa parua, quã Græci & καλαμίτην uocant, quòd in arundinetis agere consueuerit: quanquã etiam arbores scandit, atque in herbis uiuit; & βρέχοντα, quòd sono sui generis pluuias futuras prænũciet. Nec enim, ut Plinius à nobis dissentiat, est muta & sine uoce. Verno tempore sæpenumero uidet̃ ex terra eminere media, media adhuc in ea latêre. Conduntur uirides ranæ, quæ uersantur in fluuijs atq; piscinis, & hæ quidem uocales & edules sunt. Conduntur subliuidæ & subcinereæ, quæ item in fluuijs, lacubus, paludibus, lacunis uiuunt.

hæ

hę partim uocales & edules sunt, partim mutę & nō eduntur: quas hybernis mensibus in terra latêre argumēto est, quòd uerno tempore non tantum earū fœtus conspiciātur in lacunis, sed ipsæ ueteres etiam ranæ. Quare uerum non est quod scribit Plinius: mirumq; semestri uita resoluuntur in limū nullo cernente, & rursus uernis aquis renascuntur, quæ fuere natæ: perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eueniat. fœtus aūt earum sunt primo carnes paruæ, rotūdæ, nigrę, dein oculis tantū et cauda insignes: quas Nicāder quia caudā mouēt, μολουρίδας, Aratus quia rotundæ, γυρίνους, alij Græci βατραχίδας, quasi dicas ranūculos, nominant, quorum postea figurantur pedes, priores ex pectore, in posteriores findit cauda. Conduntur præterea ranæ pallidæ in hortis agentes, quæ nō comeduntur & mutæ sunt. Conditur deniq; rana rubeta, quæ ex rubis, sub uepribus enim uersari solet, nomen inuenit. eam poeta bufonem, Græci φρῦνον uocāt. Duo eius genera, altera terrena, quæ in domibus & uepribus agit: altera palustris, quæ sui

generis uocem edit. Vtraq; si bacillo sæpius uerberetur, inflato corpore uirus primò è clunibus exprimit longius, deinde sudat: cuius sudoris lactei guttæ admodum grauis & putidi sunt odoris: ac cũ occiditur ferè opij: occiditur autem difficulter. Rana rubeta mulieres ueneficæ quondam ad ueneficia sunt usæ. Mus quoq; aquatilis hyeme latet in ripis fluminum & riuorum quos incolit. Ei magnitudo ferè muris syluestris, mordet sæpe manus piscatorum, cum ex foraminibus riparũ cancros fluuiatiles extrahũt. Vorat pisciculos paruos, quales sunt gobiones fluuiatiles & alburni: uorat fœtus lucij, salaris, barbi, aliorumq;. quocirca ubi magna uis id genus muriũ nascit̃, riuis uastitatẽ solet inferre. Cancer etiã fluuiatilis succedit ripas, & in eis hyeme latet, æstate plerunq; uersatur. Iam deniq; in serpentium genere, qui maxima ex parte terreni sunt, uipera, quam Græci ἐχίδνην uocant, hyeme subit saxa. Ea longa est circiter cubitum, & maculis in cinereo fuscis plena. Primò intra se oua parit: dein his exclusis uiuas animantes.

nec

nec tamē ipsa catulos singulos, ut Nican der & Plinius scribūt, diebus singulis pa rit uiginti numero: nec cæteræ tarditatis impatientes perrūpunt latera occisa pa- rente: sed ut nobis serpentium speculato res affirmant, uno eodemq; die catulos plerunq; undecim, plures interdum pa- rit: & quidem eis superstes uiuit. Nec ue rò etiam cum uiperæ cōmiscent corpo- ra sibi circumuolutæ fœmina maris ca- put insertum in os, ut idem Plinius scri- bit, abrodit uoluptatis dulcedine. nō au tem mas modo, uerū etiam fœmina na- tura breuē & quasi mutilam habet cau- dam, non ut pleræq; aliæ serpentes lon- gam: sed differunt inter se. etenim fœmi næ caput est latum, maris acutum. Cum hic mordet ac uirus euomit, apparēt ue- stigia duorum dentium acutorum: cum illa, plurium. Minori autem uiperæ di psas est assimilis: quæ cum alba sit, eius caudam duæ nigræ distinguunt lineæ: à se ictū inexplebili siti enecat, ex quo no- men hoc duxit. quin ipsa multū sitit. quo circa immoderato potu onustæ umbili- cus rumpitur, & grauius onus effundit.

hanc

hanc alij causonem, alij presterẽ uocant. sed prester ut corporis forma non multum à dipsade differat, effectu differt. nã ictum extemplo sideratione quadã reddit immobilem ac mente alienum. mox pilis diffluentibus cum pruritu ac uẽtris solutione absumit. Condit etiam se in terra, sicuti cæteræ serpẽtes ferè omnes, uel in saxorum rimis cæcula: ex cæcitate apud Germanos quoq; nominata. quã eadem de causa Nicander τυφλῶπα, alij τυφλῖνον nominant. etenim caret oculis. Color ei in luteo uiridis, & ualde splendens. nunquã pede est longior, nunquam digito crassior. ea sicut & uipera, ut Columella scriptũ reliquit, sæpe cum in pascua bos improuide supercubuit, lacessita onere morsum imprimit. Quin amphisbæna hebetes habet oculos. itẽ parua est & tarda, sed biceps. quare alterutro capite, cum ei libitum fuerit, progredi uel regredi potest. unde ei nomen impositum. densæ cuti color insidet terræ, uarijs notis distinctæ. Huic non dissimilis est figura scytale, sed pinguior. ei crassitudo quę manubrio ligonis, longi

tudo

tudo quæ lumbrico. hęc cum uerno tempore exuuias posuerit, fœniculo, ut cæteræ serpentęs non uescitur. ex baculo nomen inuenit. Tum hybernis mẽsibus in caua terræ uel loca saxosa ingredit̃ natrix à natando appellata. qua de causa à Græcis ex aqua ὕδρος nominat̃: & χέρσυδρος, quòd & in terra & in aqua uersetur. Nec assentior Lucano qui chersydrum à natrice distinguit. Est autem infesta & inimica ranis, forma non differt ab aspide, sed colore, qui ei plerunq; in cinereo candidus. Ex natricum genere uidetur esse Calabricus serpens, etiam si maculosus sit. Eum his uersibus describit Virgilius:

Est etiam ille Calabris in saltibus anguis,
Squammea conuoluens sublato pectore terga,
Atq; notis longam maculosus grandibus aluũm,
Qui dum amnes ulli rumpũtur fontibus, & dum
Vere madent udo terræ, ac pluuialibus austris

Stagna

Stagna colit, ripisq́ habitans hic piscibus atram
Improbus ingluuiem, ranisq́ loquacibus explet.
Postquam exhausta palus, terręq́ ardore dehiscunt,
Exilit in siccum, & flammãtia lumina torquens
Sæuit agris, asperq́ siti & exterritus æstu.

Ex natricum præterea genere sunt boæ, in tantam, Plinio autore, amplitudinem exeuntes, ut diuo Claudio principe occisæ in Vaticano solidus in aluo spectatus sit infans. Alunt̃ primo bubuli lactis suctu, unde nomẽ traxere. sunt enim nihil aliud quàm domesticæ atque uernaculę natrices. Aspis autem est longitudine quatuor pedũ, crassitudine hastæ. Color non eis unus. nã alijs squalidus, alijs uiridis & uarius, alijs cinereus, alijs igneus: maxime Aethiopicis. Oculi hebetes in temporibus & iuxta supercilia caruncu læ instar calli eminẽt. quocirca quasi somniculosa nictare nõ cessat. sed animantium strepitu facile excitat̃. Gignit eam

Aegyptus, Aethiopia, & cæteræ regiones Africæ. Coniugę, utor Plinij uerbis, fermè uagantur, nec nisi cum cōpare uita est. itaq; alterutra interempta, incredibilis alteri ultionis cura. persequit interfectorē, unumq; eum in quantolibet populi agmine noticia quadā infestat. perrumpit om̄es difficultates, permeat spacia, nec nisi amnibus arcetur, aut præceleri fuga. Huic ichneumō, qui similis est mustelæ domesticæ, quam Græci ἰκτίδα uocant, maxime inimicus est. itaq; non tantum eius oua perdit, sed ipsum etiam interficit. etenim mergit se limo sæpius, siccatq; sole. mox ubi pluribus eodē modo se corijs loricauit, in dimicationē pergit. in ea caudam attollens ictus irritos auersus excipit, donec obliquo capite speculatus inuadat in fauces. aspides autem Galenus in tria distribuit genera, in chelidonias, cherseas, ptyadas, à sputo cognominatas: quas Cleopatra sibi admouit. Aspis uerò frigoris impatiēs hyeme inclusus atq; abditus latet in arenis: ut in cauis fagis aut quercubus dryinos. ex qua re nomen inuenit. eam alij, ut Ni-

cander

cander scribit, hydron, alij chelydrō nominant. est enim natrici, quod ad caput attinet, similis, sed tergum habet cinerei coloris. crassitudo & lōgitudo ei est mediocris anguillæ. grauiter olet. ranarum fœtus, cauda insignes persequit̃: & eam contra musca magna. At cerastes ex cornibus nomen traxit, quæ modo cochleæ instar gemina, modo quadrigemina gestat in capite: & quidem corporea. quorū motu, scribit Plinius, reliquo corpore occultato sollicitat ad se aues. alioqui in uiperæ figuram est formatus. Color ei squalidus. in frigidis tamen regionibus reperit̃ natrici similis figura & colore: quanquam raro in his reperiri soleat. In Africa in arenis & orbitis uersatur: alibi plerunq; in saxorū rimis, in quibus latet hyberno tempore. Aristoteles colubros etiam Thebanos tradit esse cornutos. Hæmorrhoos quoq; in saxorū rimis agit. ea ex profluente sanguine nomen inuenit. nam cum aliquem momorderit prima nocte sanguis erūpit ex auribus, ex naribus, ex ore unà cum sputo, ex uesica cum lotio, ex uulneribus cum

sanie; gingiuæ præterea & caro quæ est sub unguibus, stillant sanguine, si quem hemorrhois fœmina momorderit. est autem longa pedē, non multum crassa. etenim paulatim in tenuē caudam desinit, colore aliàs cinereo, aliàs candente. Ex fronte eminent duo cornicula, item corporea. oblique ac tardius serpit, & perinde strepit ac si arundines transeat. Huic figura similis est sepedon, sed corniculis caret, & contrarie serpit. color ei ruber, à putredine, quæ mox sequitur eius morsum, nominatur. Porphyrus uerò, ut Aelianus tradit, palmi est magnitudine, capite candidissimo, reliqua purpureus, morsu innocuus, quippe qui dētibus careat. inuenitur in Indiæ locis uadosis. captam cauda suspēdunt, uiuētisq; ex ore defluentē liquorē legūt in uasculis æreis. alterum item ex iam defuncto liquorem nigrum similiter in altero uase excipiūt. & hic quidem in esculentis seu poculentis cum grano sesami datus tabe lenta unius uel etiā duorum annorū spacio paulatim enecat; ille more cicutæ statim absumit. Acontias aūt, quem Latini iacu

 lum

lum appellant, ex arborum ramis se iaculi instar uibrat in animal quod præterierit: ex qua re nomen reperit. nec uerò solum desuper se uibrat in animal, sed humi positus, si fuerit lacessitus, iaculi modo corpus intorquens eminus petit aduersarium. Cenchris uerò, quā Nicander cēchrinen uocat, ex eo quòd crebris maculis milij semini colore similibus, sit interstincta nomen inuenit. de qua Lucanus:

Quam semper recto lapsurus limite cenchris
Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum,
Quàm paruis tinctus maculis Thebanus ophites
Concolor exustis atque indiscretus arenis.

At basiliscus ex eo nominatur, quòd ita ueneno cæteris serpentib. prestet, ut rex purpura & insignibus regijs ijs, in quos dominatur, antecellit. Caput ei acutū, & color flauus. Cyrenaica, inquit Plinius, hunc generat prouincia, duodecim non amplius digitorū magnitudine, candida

in

in capite macula, ut quodam diademate insignem. sibilo omnes fugat serpentes. nec flexu multiplici, ut reliquæ, corpus impellit, sed celsus & erectus in medio incedens, necat frutices: non contactos modo, uerum & afflatos. exurit herbas. rumpit saxa. talis uis malo est. Creditum quondã ex equo occiso hasta, et per eam subeũte ui, nõ equitẽ modo, sed equum quoq; absumptũ. Huic tali monstro sæpe etenim enectũ cõcupiuere reges uidere, mustelarũ uirus exitio est. adeò naturæ nihil placuit esse sine pari. Iniiciunt eas cauernis facile cognitis sola tabe, necant illæ suo odore moriunturq; & naturæ pugnam conficiũt. Basiliscum ex uolucrum, quas Aegyptij uocãt ibes, ouis gigni theologus Cassianus affirmat: uulgus ex ouo, quod gallus peperit, mõstro se asserit nasci. qualis fuisse perhibetur is qui Zuiccæ aliqt homines necauit suo ueneno. qua de causa dominus cellæ in qua erat, fores clausit muroq; sepsit.

Sequitur draco à uidendo appellatus, q acrius cernat q̃ cæteræ serpẽtes. quocirca ueteres eũ thesauris custodiendis pre

fecerũt:atq; in ipſius cuſtodia ædes, adyta, oracula poſuerunt. Eſt autem ad aſpectũ pulcher. etenim totus niger, prȩter uentrem, qui ſubuiridis, & carnẽ ſub mento, barbæ ſpeciem præ ſe ferentem, quæ felle tincta uidetur eſſe. Pellis utriuſque ſupercilij pinguis. Ipſe præterea utrinque triplici dentium ordine decorus: nec tamen multum mordens. Pugnat in alijs regionibus cum aquila, in Africa & India cum elephante. Nam in his ſunt uicenûm cubitorũ. Duplex eius genus: unum terrenum, quod iam deſcripſi: alterum uolucre, cui ut ueſpertilioni membraneæ ſunt alæ. Id ex uaſtitate Libyæ uento Africo inuehi in Aegyptum Cicero ſcriptum reliquit. Vnum habui longum ſeſquipedem, quo Ambroſium Fabianum donaui. cui ferè color crocodili fuit. de hoc ſcribit Lucanus:

Vos quoq; qui cunctis innoxia numina terris
Serpitis aurato nitidi fulgore dracones
Peſtiferos ardens facit Africa, ducitis altum

Aera

Aera cum pennis, armentaq; tota sequuti
Rumpitis ingentes amplexi uerbere tauros,
Nec tutus spacio est elephas. datis omnia letho.
Nec uobis opus est ad noxia fata ueneno.

Vt autem ex dictis serpentibus aliquæ in calidissimis regionibus nullo anni tẽpore necesse habent latere, certe in arenis & rimis saxorum solent cubare.

Serpit etiam teredo. caret enim non modo pennis, uerum etiam pedibus. sed ea cui color æneus sub lignis putribus et nascitur & latet, ac plerunq; iuxta scolopendram inuenit. Crassitudo ipsi est minimæ pennæ anserinæ, qua utimur cum scribimus: longitudo scolopendræ. sed teres est. Hactenus de animantibus, quæ in terra latẽt aliquo anni tempore: nunc dicam de subterraneis proprie ueręq; sic dictis, hoc est de his quę intra terram gignuntur, & semper ferè sub terra, quasi defossæ uiuũt. Hæ autem ipsæ partim in terra sicca, partim in humida, uel

in aquis ſubterraneis uitam agũt. Primi generis ſunt talpa, mus, rana uenenata, ſpondylis, aſcarides, lumbrici, cochleæ cauaticæ: alterius, piſces ſubterranei. quas animãtes ſingulas perſequar: & primò quidem talpam. Ea quadrupes eſt non multum diſſimilis muri, cæca tamẽ. quãquam oculorum effigies, ſcribit Plinius, ineſt, ſi quis prætentam detrahat membranam, quæ non eſt pilis ueſtita. liquidò audit etiã obruta. extracta ex terra, quam in aruis, magis uerò in pratis & hortis, paſſim egerit, diu non poteſt uiuere. crura habet breuia, quare tarde graditur. digiti, qui in priorib. pedibus ſunt quini, in poſterioribus quaterni, omnes acutis unguiculis, quibus terram fodit, armantur. pilos aũt habet nigrore ſplendido inſignes. qui catulis earum ſunt albi. Veſcitur ranis, etiam uenenatis, lumbricis, radicibus frugum & herbarum. ex earum pellibus pileoli & cubicularia fiunt ſtragula. Sequitur mus ſubterraneus, quem alij agreſtem uocãt. Seruius à Cicerone nitedulam putat nominari. De hoc Virgilius:

saepe exiguus mus
Sub terris posuitq́ domos, atq́ horrea fecit,
Aut oculis capti fodere cubilia talpae,
Inuentusq́ cauis bubo, & quae plurima terrae
Monstra ferunt.

Non autem multo minor est mure araneo. quin caudam ut ille longam habet ac crassam. Corrodit, imò exest, planeq́ interdum consumit radices lupuli, pastinacae, rapae, & reliquorum leguminum. Vastat messes: uerum ea pestis non semper in terra latet, sed nonnunquam egreditur, etsi rarius. Contrà rana uenenata, quam metallici nostri ex ignis colore qui insidet ei, πυρίφρωνον, suo tamen uocabulo nominant, in saxis perpetuo quasi cōdita & sepulta latet. Altius intra terram gignitur, & reperit̃ modo in uenis, fibris, saxorum commissuris, cum hae excauãtur: modo in saxis ita solidis, ut nulla foramina, quae uideri possint, appareant, cum cuneis diuidũtur. Quo sanè modo & Snebergi & Mannisfeldi fuit in-

uenta. Ea ex ſubterraneis cauernis elata in lucem primò turget ac inflatur, mox de uita decedit. talis etiam rana crebrius reperitur in Gallijs Toloſæ in ſaxo arenario rubro, candidis maculis diſtincto, ex quo molæ fiunt. quocirca id genus ſaxa omnia priuſquã molas ex eis faciant, perfringunt. quòd ni fecerint ranæ, ubi cum molæ uerſantur, concaluerint, inflari ſolent, & diſruptis molis frumenta ueneno inficere. Spondylis autem uermis intra terram reperiri ſolet ita conuolutus ut uerticilli, quod Greci σπόνδυλον uocant, ſpeciem præ ſe ferat; unde nomẽ inuenit. Ei longitudo & craſſitudo minimi digiti: caput rubrum. ſed quia hic uermis caret pedibus, & ſerpit, Plinius ſcribit: genus id ſerpentis eſt. edit radices cucumeris aſinini, chamæleontis nigri, centaurij, peucedani, ariſtolochiæ, uitis ſylueſtris: cum aliud animal eas non attingat. Sed uermis quadrupes, qui in Maio natus in agris currit, item craſſus & longus minimum digitum, ut pulices terreni, in leguminibus orti, ſupra terram uiuit. Ei corpus molle, nigror ſplendidus,

gracilis isthmus. posterior corporis pars pectori adhęret. cum in manus sumitur, eas pingui liquore inficit. pellit urinam, sed unà sanguinem. Ascarides etiam, qui sunt uermes parui, nõ unius & eiusdem coloris. nam alij candidi, alij lutei, alij nigri, sæpius aratro excitãtur. Reperiuntur autem plures in unum aliquem locum congregati. hi uastãt sata. etenim ualidas segetes radicibus subsectis enecant. At lumbricos, qui item intra terram gignuntur, & oculis carent, pluuiæ eliciunt. Concinne igitur Euclio Plautinus, solicitus de aula auro referta, inquit ad Staphylum:

Foras, foras lumbrice, qui sub terra erepsisti modò,
Qui modò nusquã cõparebàs, nunc quom compares peris.

Quin cochleæ in Balearibus insulis, ut Plinius scribit, cauaticæ appellatæ, non prorepunt è cauis terræ, neque herba uiuunt, sed uuæ modo inter se cohærent.

Abeo nunc ad alterum animantium subterranearum genus, quod in humidis terræ locis agit: etsi lumbrici etiã &

aliæ quædam id genus animãtes in terra tantũ gignuntur humida. Pisces aũt fossiles duorum generũ inueniũtur, sed intra terram nonnihil teretes ut anguillæ, sed pelle carẽt tenaci: squamis etiam, ut & gobij. duramq́ nec admodum iucundam gustui habent carnẽ. maiores crassi sunt ferè duos digitos: minores, digitũ. illi lõgi circiter palmos quatuor: hi tres. Sonum edunt acutum. Eos pharmacopolæ in uitrum inclusos de trabe suspendunt, ut spectaculum hominibus prębeant: longoq́ tempore alunt pane & alijs quibusdam. Ex fluminibus autem quæ currunt in locis paludinosis egressi per riparum uenas longius penetrant in terram: & interdum in proximi oppidi cellas usq; subterraneas, in quibus uinum uel zythum solet condi. Attamen Theophrastus scribit eos reperiri iuxta fluuios & in aquosis locis. Cum enim terram inundauerit aqua, ex alueis fluminum egredi in eam: cum decreuerit, relinqui in exiccata. Itaq; persequẽtes humorem terram subire: dein humore exiccato in halitu permanere: non aliter ac piscẽs in

ter

ter cæteros salitos uiuunt. In latebris autem propter sensuum stuporem eos nihil sentire, sed effossos se mouere. Non dissimile ait accidere in Ponto his piscibus quos glacies complectitur. Etenim non prius sentiunt & mouentur, quàm in patinam iniecti coquantur. Verum nullos pisces, qui in fluuijs uersari semper soliti fuerunt, post inundationes in locis siccis relictos subire terram uidemus, sed omnes de uita decedere. Itaque cum fossiles pisces etiam in locis, quos non inundauit aqua, soleāt inueniri, certum est illos eò per uenas & fibras penetrare. De qua re ultra Albim Orteranti, quod oppidum est ad Polsenicium fluuium, diligenter aduerti. Nec in Germania modo fossiles pisces reperiri solent, sed etiam post Pyrenæos montes, ut Polybius in quarto & trigesimo historiarū libro tradit, usq; ad Narbonem amnem planicies est: per quam fluuij ferūtur Iliberis & Rhoscinus fluentes propter urbes eiusdem nominis, quæ habitantur à Celtis. In hac igitur planicie sunt pisces fossiles dicti. In ea enim est terra tenuis

&

& multum naſcitur gramen. ſub quod al titudine duorum uel trium cubitorum per arenam aqua fluminum dilatata fluit. Et ſi quando inundauerint cum aqua piſces terram ſubeuntes alimenti cauſa, nam mirifice appetũt graminis radices, planiciem efficiunt refertam piſcibus ſubterraneis, quos incolæ effodiunt. Inueniuntur etiam foſſiles piſces circa Heracleam, & in multis Ponti locis, ut Theophraſtus memoriæ prodidit. Quin, ſi Senecæ credimus, ſub terra ſunt ſtagna obſeſſa tenebris & locis amplis. Animalia quoq; illis innaſcuntur, ſed tarda & informia, ut in aere cæco pinguiq; concepta, & in aquis torpentibus facta. Et, ut idem ſcribit, in Caria circa Idimum urbem cum exiliſſet unda, periere quicunque illos ederant piſces, quos ignoto ante eum diem cælo nouus amnis oſtẽdit.

Poſtremò in ſubterranearum animantiũ, ſeu, quod placet theologis, ſubſtantiarum numero haberi poſſunt dæmones, qui in quibuſdam uerſantur fodinis. Eorum autem duplex eſt genus. Sunt enim truculenti & terribiles aſpe-

ctu, qui plerunque metallicis infesti atq; inimici sunt. Talis fuit Annebergius ille, qui operarios duodecim amplius flatu interfecit in specu, qui corona rosacea appellatur. Flatum uerò emittebat ex rictu. Equi enim specie habentis procerum collum & truces oculos dicitur uisus. Eiusmodi etiam fuit Snebergius, nigro cucullo uestitus, qui in fodina Georgiana operarium è solo sublatum in superiori loco maximæ illius concauitatis quondam feracis argẽti collocauit, non sine corporis attritu. Certe Psellus, cum sex genera dæmonum definiat numero, hoc cæteris peius esse dicit: quòd ipsi amictui sit crassior materia. Quidam philosophi hos & similes dæmones, qui nocentes sunt, & natura improbi, nominant brutos & rationis expertes.

Sunt deinde mites, quos Germanorum alij, ut etiam Græci, uocant Cobalos, quòd hominum sunt imitatores. Nam quasi lætitia gestientes rident: & multa uidentur facere, quum prorsus nihil faciant. Alij nominant uirunculos montanos, significantes staturam; qua

plerunq;

plerunque sunt: nempe Nani tres dodrantes longi. Videntur autem esse senециones & uestiti more metallicorum, id est, uittato indusio, & corio circum lumbos dependente induti. Hi damnum dare non solent metallicis, sed uagantur in puteis & cuniculis: & quum nihil agant, in omni laborum genere uidentur se exercere. quasi modo fodiant uenas, modo in uasa infundant id quod effossum est: modo uersent machinam tractoriam. Quanquam uerò interdum glareis lacessunt operarios, rarissime tamen eos lædunt. Nec lædunt unquam, nisi prius ipsi cachinno fuerint aut maledicto lacessiti. Itaque non admodum dissimiles sunt dæmonibus, tum his qui raro hominibus apparent, quũ quotidie partẽ laboris domi perficiant, & curent iumenta. quibus quod nostri causa benigne faciant, generiq́ hominum sint, aut saltem esse uidentur, amici, nomen imposuerunt Germani. Gutelos enim appellant: tũ Trullis uocatis. quos sexu tam mulieris q́ uiri ementito cum apud alias nationes, tum maxime apud Suio

pas

nas in famulatu fuiſſe ferunt. Sed dæmones montani potiſſimum laborāt in his ſpecubus, è quibus metalla effodiuntur iam, uel ea effodi poſſe ſpes eſt. Quocirca metallici non deterrētur à laboribus, ſed omen inde capientes alacriori animo ſunt, & uehementius laborant.

ANIMANTIVM DE QVIBVS
scribimus nomina, quæ ipsis po
suerunt Germani.

GRADIENTIVM

Alce elch/ elend
Aper Wildschwein
Asellus scheflein. in fenestris uer
satur.
Βατραχίδες kaulkroten
Blattæ Wibel/ brotworme/ spring
wibel
Βρῖξας laubfrosch
Καλαμίτη item laubfrosch
Καμψίουρος eichorn
Caprea reh
Ceruus hirs
Chamæleō Germanis est ignotus
Crocodilus crocodil
Cuniculus cunlein
Dama ein gemps des horner vorsich
gebogen sein
Ελειὸς eichorn

Eri

Erinaceus igel. eius duo genera, huntſigel vnd ſewigel
Fiber piber
Formica eims
Γαλῆ Wiſel
Glis eichorn
Glis Fennicus feh/dar von fechberg vnd ſchonberg
Γυρῖνοι kaulkroten
Hiſtrix ſtachel ſchwein/porcopick
Ibex ſteinpock
Ικτις iltes
Lacerta grunadex
Lacerta Chalcidica kupferadex
Lacerta aquatilis Waſſeradex
Lupus Wolff
Lupus ceruarius luxs
Lutra otter
Martes ſteinmarter/vnd paummarter
Meles daxs

Melium ein halsband dar vnd daxs gefuttert / ſo man den hunden anlegt

Μολουρίδες kaulkroten

Mus alpinus murmelthier

Mus araneus ratte

Mus laſsicius laſſitz

Mus Noricus pile

Mus Pannonicus

Mus Ponticus hermlein

Mus aquaticus Waſſermaus

Mus ſubterraneus ſchôrmaus

Mus ſylueſtris haſelmaus

Muſtela domeſtica Wiſel

Muſtela ſylueſtris iltes

Μυγάλη ratte

Μῦς σκίουρος eichorn

Noerza noerz

Platyceros damhirs

Pulices terreni erdfloh

Πυρίφρυνος feürkrote

Rana rubeta krote
Rana temporaria reinfröschlein
Rana uenenata fossilis feürkrote
Rana uiridis parua laubfrosch
Ranæ uirides, subliuidæ, subcinereæ frösche
Rupicapra ein gemps des horner hinder sich gebogen sein
Salamandra molch
Scarabeus, de quo hic loquimur, sewkefer
Σκίουρος eichorn
Sorex spitzmaus/feltmaus
Stellio Tarantula
Talpa molwurff
Tarandus reen
Testudo schiltkrote
Tragelaphus brandhirse
Vermis in Maio natus meiworm
Viuerra furette vnd hamster
Vormela Wormlein

Vrſus beer
Vulpes fuchs
Zobela zobel

VOLANTIVM

Alauda lerch
Anas immanſueta Wilde ente
Anſer immanſuetus Wilde gans
Apis pien
Απόδες ſpirſchwalben
Aquila adler
Ardeola reiher
Attagen haſelhůn
Bubo gros huhu
Ciconia ſtorch
Cornix krahe
Coruus aquaticus Waſſerrabe
Coruus, cuius caput rubra macu=
la eſt inſigne holkrahe
Coruus nocturnus nachtrabe
Crabro horlitze

Cuculus

Cuculus kuckück
Κύψελοι spirschwalben
Fulica Wasserhun
Galgulus hemmerling
Gryllus domesticus hausheim
Gryllus agrestis feldheim
Halcyon fluuiatilis eisuogel
Hirũdines domesticæ hausschwalben agrestes maurschwalben riparia spirschwalben
Ibis auis Ægyptia Germanis ignota
Ικτερος hemmerling
Locusta heuschrecke
Mergus teucher
Merula amssel vnd schamssel
Miluus Wei ader hunerarh
Noctua schlaerule/stockeule/steineule
Νυκτικόραξ nachtrabe
Olor schwan
Onocrotalus schnegans

Palumbes holztaube vnd ringel-
taube

Perdix räphun

Pica ageleſter

Picus ſpecht

Πυῤῥοκόραξ holkrahe

Querquedula krichentlein

Sturnus ſtär

Tetraones pirckhuner vnd auerhän

Turdus krametvogel/zimer/Wein
druſſchel/zipdruſſchel

Veſpa Weſpe

Veſpertilio fledermaus

Vlula huhu

Vpupa Widehopſe

Vultur haſengeir

NATANTIVM

Alburnus Weisfiſch

Aſellus, in Italia Aſino

Aurata, Venetijs Auraia

Barbus parme
Buccinum, in Liguria corneto
Cancer fluuiatilis krebs
Conger, in Italia congro
Coracinus, Neapoli coracino
Delphinus mehrschwein / dar von kompt salspeck
Esox lays
Glaucus
Gobio fluuiatilis schmerle
Hippurus
Lucius hecht
Merula, Massiliæ roquando
Murena, in Italia murena
Orphus, in Sicilia cernha
Pisces fossiles peisker vnd merputten / qui sunt crassiores
Pecten, Venetijs cappe
Perca berse
Primadia
Purpura, in Græcia porphyro

Raia roch
Salar ſchure
Salmo ſalm
Sturio ſtör
Thynnus thunno
Turdus, Maſsiliæ roquando

SERPENTIVM

Acontias, ignotus Germanis
Amphisbæna, ignota
Aſpis, ignota
Boa vnke
Baſiliſcus, ignotus
Cæcula blindſchliche
Calabricus ſerpens, ignotus
Χέρσυδρος natter
Cenchris, ignota
Ceraſtes hornichte ſchlange
Dipſas, ignota
Draco drach
Dryinos eichſchlange

Hæmorrhous, ignotus
Natrix natter
Porphyrus, ignotus
Scytale, ignota
Sepedon, ignota
Τυφλῖνος blindschleiche
Τυφλὼψ blindschleiche
Vipera, Italis marasso
Ὕδρος natter

VERMIUM

Ascarides erdworme
Lumbricus reinworm
Spondylis engerle
Teredo kupferworm

DAEMONUM

Demon subterraneus truculentus bergteufel mitis bergmennel/kobel/guttel

INDEX IN LIBRUM PRAECEDENTEM

A

Ani

Arces

Bufo

Colu

Γάλη

H

Hiſtrix

I

K

N

O

P

V

Vpupæ

DE ANIMANTIBVS SVBTERRANEIS INDICIS FINIS

De ortu & causis subterraneorum

Pag. 10. uers. 4. quibus, non quas 11. 17. efficiūt 34. foderint 40. trāsiret 13. 25 circumstetit, non circumserpit 14. 40. qui aquis calidis scaturiūt 18. 27. Elboga 30. 22. differpunt, non discerpunt 48. 34. lapides enim plerosq; omnes uidemus bene compactos & coagmentatos solidosq; 54. 36. oritur 61. 23. amiantum 65. 31. amianto 39. amiantus 66. 4. amiātus 8. amiantū 70. 29. Mauritanus 74. 33. nituntur.

Castigationes quatuor librorum De natura eorum quæ effluunt ex terra.

86. 32. Strato Lampsacenus 87. 16. uolitent 89. 8. persequunt̄ 36. octingēta 99. 9. sub Destero monte 14. Vicelebiorum 101. 5. acidulæ 102. 19. in Sicilia Palicorum fons 113. 16. chiragræ 30. nimis frigidæ 114. 24. colicis 117. 9. lacustres 119. 9. Iusgū, nō Cescū 120. 27 Cassinitū 122. 32. Salone, nō Sulmone 127. 31. quæ ad meridiem 128. 22. Dondorfi

dorsi 35.fontem Palicorum in Sicilia 135.18.Appia,nō Appiana 19.Cimina, non Cumina 136.35.tēperet 141.37. nimis autem frigidæ 144.32. & aquæ instar,non & tanq̄ aquæ instar 149.23. plethrum,nō iugerū 150.26.per quendam quasi cuniculum cæcū:aut in altum per quendam quasi puteū cęcum,uterq; autem,&c. 154.31.Fesulanos 155.35. quoad caruerit 162.35.Bithyniæ 163. 25.Hirsepergenses 30.Vetulonios.

Castigationes decem librorum De natura fossilium

174.32.nauseam 183.27.possunt. 190. 33.aquis mollitæ, uel manu subactæ 200.26.etenim dicit eam,non etiam 203.37.in modico 212.29.in terra reper, tum aut cæditur 30.id,nō is 216.5.quo uitrum uitro iungitur 217.33.refertum non repertū 223.37.Suditorū 234.6. circumdat 254.37.illinēdi 256.34.36. illinendi 257.22.Desteri 264.8.nitro, non intro 267.22.Motescha 268.24. callimus 287.12.unde eadem,nō unde & eadem 289.2. genus, non pellucens

24.sma

24.smaragdi 292.27.separatur 301.34 perraro autem talis est 305.19.& pumicosa, non est pumicosa 341.30.& coloris.& omittendum 345.35.quem Grecanicam uocant 17.æris uero decẽ, non uiginti 361.18.quẽ habent 374.36.illa complectitur uel argentũ, uel argẽtum uiuum: hæc, &c.

Castigationes librorum De ueteribus & nouis metallis

387.15.exponenda 388.20.& ut ait Ennius 402.28.amnis 403.37.nõ unum abundat 405.12.autem 406.1.tractus Vispani 409.21.μετάχαλκον 34.Toringiam

Castigationes Bermanni

426.2.Pleistadum 430.7.interea nihil, desideramus 432.18. ducentorũ ferme passuum, non orgyarum 21.quingentos passus alti, non orgyas 439.28.adiudicandum 444.19.ne quid inflammatis.

FINIS

BASILEAE APVD FROBENIVM
ET EPICOPIVM MENSE AV-
GVSTO M. D. XLIX.

FRO BEN

